

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 20 – 1/2013.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_13/kumlin.pdf]

SEMINARIERAPPORT

ATT BERÄTTA SIG SJÄLV, ATT FÖRMEDLA KÄNSLOR

Annika Kumlin

*The Therapeutic Uses of Storytelling. Internationellt symposium vid Åbo Akademi
13–14.12.2012.*

Symposiet ordnades med anledning av Camilla Asplund Ingemarks forskardoktorprojekt vid Finlands Akademi. Gestaltning av rädsla i antika romerska folkliga berättelser. Både forskningsprojektet och seminariet finansierades av Finlands Akademi.

Symposiet var tvärvetenskapligt och handlade om terapeutiskt berättande ur olika synvinklar. Under symposiet fick åhörarna ta del av olika moderna sätt att använda människors narrativa resurser, att reflektera över känslor och att vara empatisk. Det terapeutiska berättandet handlade om att få ord på sina känslor. Det handlade om svåra saker som sorg, död, sjukdom och terror. Jag presenterar kort de olika talarna och reflekterar mer ingående över några folkloristers forskning.

BERÄTTELSESRING RÄDSLOR

Asplund Ingemarks presentation, *More than scapegoating – The Therapeutic Potential of Stories of Child-Killing Deamons in Ancient Greece and Rome* baserade sig på hennes och docent Dominic Ingemarks forskning om ur rädslor, dels om familjen som var det

enda sociala skyddsnät man hade under antiken och om dess fortlevnad och dels kring hur faror i stadsmiljö kommer till uttryck. Asplund Ingemark och Ingemark undersöker i sin forskning berättelser om barnadödande demoner, häxor, spöken, djur, odjur i kloakerna och liknande och försöker se hur dessa sägner, som de egentligen är, kan ha haft terapeutiska funktioner. För att förstå detta har de dels använt sig av antik filosofi, dels av modern narrativ terapi.

NARRATIVA IDENTITETER OCH NARRATIVA RESURSER

Huvudtalaren, Professor Donald Polkinghorne inledde seminariet och talade i sin presentation *Narrative Identity and Psychotherapy* för att kombinera narrativa och psykoterapeutiska tolkningar. Han hävdade att identiteten konstrueras av de narrativer som framträder när den enskilda individen berättar om sig själv. Polkinghorne är en av pionjärerna i the *narrative turn* tillsammans med Jerome Burner. Den moderna narrativitetsteorin Asplund Ingemark använt sig av i sin forskning var orsaken till att Geir Lundby var inbjuden. Lundby lade fram moderna narrativitetsteorier och presenterade i sitt anförande *From Single to Double Stories of Identity* teorier om att utnyttja de inneboende narrativa resurser människorna har och som hjälper dem att få kontakt med sina egna historier och eventuellt förändra sitt förhållande till dem och få en ny syn på sig själv. Lundby menade att vår identitet många gånger inte bygger på stora saker som händelser, utan på saker som måste förklaras.

EMPATISKA INTERVJUER

Berättandet fick en folkloristisk dimension när key-note talaren och folkloristen Sofie Strandén-Backa gav sin presentation *Dealing with Emotions*. Hon talade om de känslor som väcks i samband med etnografiska intervjuer. Strandén-Backa inledde med att säga, att informanterna kan ha ett behov att berätta om sina erfarenheter för någon. Hon gav exempel från sitt eget fältarbete som hon gjort till sin doktorsavhandling *I eld, i blod, i frost, i svält* (Strandén 2011) där hon intervjuat krigsveteraner och lottor och analyserat hur man berättat om krig för henne. Strandén-Backa visade med hjälp av sina exempel *vad* hon reagerat på, *hur* hon reagerat och *hur* hon upplevt sin egen reaktion. Utgående från det här, talade hon om hur viktigt det enligt henne är att vara självreflexiv för att ha kritiska synpunkter på materialet. Strandén-Backa talade om berättandet utifrån begreppet *empatiska intervjuer* som hon själv myntat. Intervjuaren kan enligt henne vara rädd att "förstöra" en intervju med att tillåta egna känslor. Hon påpekade också, att både intervjuarens och informantens känslor är lika viktiga i en etnografisk intervju. Enligt Strandén-Backa går gömda minnen eller djupare nivåer av identiteten inte att hitta i korta intervjuer. Den etnografiska intervjun kan enligt henne också ha en terapeutisk funktion även om det inte är den primära orsaken för intervjun. Hon presenterade kort en intersektionell självreflexiv analys, som hon och Andreas Backa utvecklat.

BERÄTTARENS ROLL

Jag var speciellt intresserad av folkloristen Moon Meiers presentation eftersom hon använde sig av begrepp och teorier som var bekanta för mig från min egen pro gradu. Moons tolkning av den historiska aspekten i dagens berättande var intressant. Hon talade om traditionellt berättande, skillnaden mellan berättandet och attityderna till modern teknologi. Moon utgick från intervjuer hon analyserat för sin pro gradu. Hon hade intervjuat en folksångare och en museiguide. Enligt Moon kunde berättandet idag vara detsamma som för hundra år sedan, men den sociala kontexten har förändrats. Media och tekniska möjligheter gör att publiken förväntar sig stora upplevelser. När berättarna knyter berättelserna till sin egen personlighet, får berättandet en terapeutisk dimension genom att publiken får uppleva händelserna genom honom/henne. När berättelserna blir en del av personligheten blir de också ett sätt att upprätthålla kontakt med en annan tid. Moon menar att berättaren förmedlar en kultur som hört till en annan tidsmässig kontext så att den blir attraktiv för en modern, urban publik. Själv förstår jag att Moons tankar när en modern komiker med hjälp av stereotypier och metaforer, medvetet eller omedvetet, i kontrasteringen visar på förändringar i den folkliga mentaliteten. Det genuint folkliga möter den urbana samtidigt som berättaren förmedlar information om den folkliga kulturen. Moon menar att berättaren inte bara förmedlar, utan "översätter" den till ett språk som dagens publik förstår. Hon kallar då den urbana publikens berättare *translator*, ett begrepp som vid sidan av Lawrence Mintz klassiska begrepp, *mediator* (Mintz 1985, 71) ger berättandet en intressant dimension. I dagens berättande står traditionen och den förändrade kontexten enligt Moon, sida vid sida. Moons reflexion över den moderna berättarens roll i en förändrad tidskontext, där han inte bara förmedlar berättelser till publiken utan också översätter dem för att passa in i en ny kontext är en intressant reflexion.

GEMENSKAP OCH KOLLEKTIVT SÖRJANDE

De sociala mediernas snabba och oförutsägbara reaktionsförmåga konkretiserades i folkloristen Kyrre Kverndokks presentation *Negotiating Terror, Negotiating Love: Public Grief and Social Media after the Terror Attack July 22 2011*, av det kollektiva sörjande som ägde rum i Norge efter terrordådet. Kvendokk kallar berättelsen som det narrativa sörjandet konstruerades kring för *master narrative*. Narrativen uppkom för att norrmännen skulle klara sig ur sorgen och ett kollektivt sörjande var möjligt på grund av de sociala medierna, twitter och facebook. De ord som kom att vara det officiella Norges ansikte utåt, gemenskap och kärlek, var taget från en ung 18-årig flickas tweet till en vän. Kvendokk kallar den unga flickans tweet för *master narrative*, någonting ett kollektivt behöver för att strukturera det onda och någon få ordning på de känslor som väcks. Han menade att det var viktigt att sörjandet kom igång så snabbt. Men Kvendokk är en folklorist ut i fingerspetsarna och förmedlade med känsla den folkloristiska sidan av händelsen, gemenskapen och den kollektiva sorgen. Kvendokk var en intressant talare

och en sympatisk folklorist som många av oss säkert kommer ihåg från seminariet.

SVININFLUENSAN

Umeåetnologen Britta Lundgrens forskning om pandemier kändes också mycket aktuell ur en finländsk synvinkel. Lundgrens forskning har sin utgångspunkt i svininfluensapandemin. Narkolepsifallen i Sverige har fört med sig diskussioner i media om vaccinationer och myndigheternas förfarande. De narrativer Lundgren samlat in från olika medier beskriver hur olika människor förhållit sig till svininfluensan. I sitt forskningsprojekt vill Lundgren med narrativ forskning belysa om det fanns narrativen hade en terapeutisk dimension för patienterna, för författarna (för föräldrarna) och för hälsovårdspersonalen. Enligt Lundgren har ingen kulturanalytisk forskning har tillsvidare gjorts gällande svininfluensa.

TERAPEUTISKA BILDER OCH METAFORER

Ulla Halkola och Tarja Koffert talade *The Many Stories of Being – The Wellbeing Project for Children and Youth* om hur man fått barn att berätta om sig själv med hjälp av bilder. Halkola och Koffert visade i sin presentation ett urval bilder som utgör en bildsamling som barn i en terapeutisk session får välja. Bilderna får en terapeutisk dimension när barnen med hjälp av dem kan berätta sig själv. Halkolas och Kofferts bildterapi för barn var intressant och jag talade länge med dem om bilders betydelse. Bilden ger, enligt dem, ingången känslvärld dit en vuxen kanske annars inte har inträde. Piret Paal talade användningen av narrativer i livets slutskede. Paal berättade om intervjuer av cancerpatienter där man med hjälp av bilder pratat och fått patienter att berätta om sig sitt liv. Paal berättade att också patienterna ser på framtiden med hjälp av narrativer kunde man i livets slutskede uppleva att någon lyssnar. Paal berättade också att hennes metoder har antagits i Tyskland och hälsovårdspersonal undervisar i det här folkloristiska berättandet. Karoliina Kähmi talade i sin presentation *Group Poetry Therapy for People Diagnosed with Schizophrenia: Metaphors and meanings* om de terapeutiska betydelserna i dikter som schizofrena patienter skrivit. Kähmi sade att patienterna kan få stöd i rehabiliteringen och menade att dikterna stöder ett terapeutiskt berättande.

Andreas McKeough och Tuija Saarinen talade båda om en terapeutisk förståelse av historiska händelser. McKeough fokuserade på erfarenhetsberättelser från inbördeskriget i Finkland och Saarinen studerar finska tidningar som Hymy, Ratto och Alibi och hur ryssar blev beskrivna i dem på -70 och -80-talet. Hon anser att tidningen fungerade som en terapeutisk kanal för berättelser om ”de andra” I dag handlar artiklarna i tidningarna åter om ryssar.

Annika Kumlin: Att berätta sig själv, att förmedla känslor

LITTERATUR

- MINTZ, LAWRENCE 1985: Stand-up as Social and Cultural mediation. *American Quarterly*. Vol 37, No. 1. (Spring, 1985), pp. 71-80.
- STRANDÉN, SOFIE 2011: *I eld, i blod, i frost, i svält. Möten med veteraners, lottors och sjuksköterskors berättande om krig*. Åbo. Åbo Akademi. (Diss).

Annika Kumlin är filosofie kandidat i folkloristik från Åbo Akademi och skriver som bäst sin pro gradu.